राज्य निवडणूक आयोग,महाराष्ट्र

क्रमांक रानिआ/रापनों-२०१६/प्र.क्र.०४/का.११.
नवीन प्रशासकीय भवन, मंत्रालयासमोर,मादाम कामा रोड, मुंबई- ४०० ०३२
दि. २० ऑक्टोबर, २०१६.

अधिसूचना

राजकीय पक्षांची नोंदणी आदेश, २००९. (सुधारित २०१६)

भारतीय संविधानाच्या भाग नऊ व नऊ (अ) अनुसार गठीत महाराष्ट्रातील स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकांकरिता राजकीय पक्षांची नोंदणी करणे व इतर अनुषंगिक बाबींविषयीचे आदेश.

ज्याअर्थी, भारतीय संविधानातील तरतुदीनुसार लोकसभा व विधानसभेच्या निवडणुकांचे व तसेच राज्यातील स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकांचे अधिक्षण, संचलन व नियंत्रण याची जबाबदारी अनुक्रमे भारत निवडणूक आयोग व संबंधित राज्य निवडणूक आयोगाची आहे.

२. आणि ज्याअर्थी, राजकीय पक्षांना लोकसभा/विधानसभा निवडणुकांसाठी भारत निवडणूक आयोगातर्फे त्यांच्या निकषानुसार मान्यता प्रदान व चिन्ह आरक्षित करण्यात येते.

३. आणि ज्याअर्थी, राजकीय पक्षाच्या आधारावर लढविल्या जाणाऱ्या राज्यातील स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या (महानगरपालिका, जिल्हा परिषदा / पंचायत समित्या व नगर परिषदा/नगर पंचायती) निवडणुकांचे पावित्र्य राखणे व अशा निवडणुका निर्भय, मुक्त व पारदर्शक वातावरणात पार पाडण्याच्या दृष्टीने राज्य निवडणूक आयोगाने खालील प्रमाणे दोन आदेश पारित केलेले आहेत :-

(i) राजकीय पक्षांची नोंदणी आदेश, २००४ / २००९, व

(ii) महाराष्ट्र निवडणूक चिन्ह (आरक्षण व वाटप) आदेश २००९

४. आणि ज्याअर्थी, या दोन्ही आदेशामध्ये खालील मुख्य बाबींचा अंतर्भाव आहे :-

(i) राज्य निवडणूक आयोगाकडे नोंदणी केलेल्या राजकीय पक्षास, निवडणुकीच्यावेळी चिन्ह वाटप करताना इतरांपेक्षा प्राधान्य देणे.

(ii) नोंदणीकृत राजकीय पक्षांनी काही अहवाल, विवरणपत्रे इत्यादी राज्य निवडणूक आयोगाकडे सादर करणे व तसेच राजकीय पक्षांनी राज्य निवडणूक आयोगाचे निर्देश पाळणे बंधनाकारक असणे व तसे न केल्यास त्यांची नोंदणी रद्द करणे.

(iii) आदेशातील कोणत्याही तरतुदींबाबत स्पष्टता नसल्यास किंवा काही अडचणी येत असल्यास, त्याबाबत सूचना देण्याचे सर्व अधिकार राज्य निवडणूक आयोगास असणे.

(iv) निवडणुका निर्भय, मुक्त व पारदर्शक व्हाव्यात व त्यामध्ये पावित्र्य राखता यावे यासाठी :

(अ) राजकीय पक्ष यांनी त्यांचे मिळकत व खर्च यांचे हिशोब योग्य रीतीने ठेवणे आणि विशेषत: स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकांवर करण्यात आलेला खर्च, पक्षाच्या सर्वसाधारण प्रसिध्दीवर करण्यात आलेल्या खर्चाचा तपशील दर्शविणारा खर्च व स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकांमध्ये उभ्या करण्यात आलेल्या ठराविक उमेदवारांच्या किंवा पक्षाद्वारे पाठिंबा देण्यात आलेल्या

उमेदवारांच्या प्रचाराकरिता करण्यात आलेल्या खर्चाचे उमेदवारनिहाय वेगळे हिशोब ठेवणे.

(ब) पक्षाच्या "वार्षिक लेखा परिक्षित लेख्याची" एक प्रत व संबंधित वर्षातील कायद्यान्वये भरलेल्या आयकर विवरणाची (रिटर्नची) एक प्रत संबंधित वित्तीय वर्ष संपल्यापासून एका वर्षाच्या आत आयोगाच्या कार्यालयात देणे.

५. आणि ज्याअर्थी निवडणुकांमध्ये आर्थिक बळाचा वाढता दुरुपयोग, त्यावर मा. सर्वोच्च/उच्च न्यायालयाचे निरनिराळया प्रकरणामध्ये अभिप्राय व लोकप्रतिनिधीत्व अधिनियम, १९५१ मधील तरतुदी लक्षात घेता राज्य शासनाने सन २००८ मध्ये मुंबई महानगरपालिका, महाराष्ट्र महानगरपालिका व महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगरपंचायती व औद्योगिक नागरी अधिनियम आणि सन २०१० मध्ये जिल्हा परिषद व पंचायत समिती व ग्रामपंचायत अधिनियमांमध्ये दुरुस्ती करुन खालीलप्रमाणे तरतूद केलेली आहे:

<u>Disqualification by State Election Commission</u>

If the State Election Commission is satisfied that a person,-

(a) has failed to lodge an account of election expenses within the time and in the manner required by the State Election Commission, and

(b) has no good reason or justification for such failure,

the State Election Commission may, by an order published in the Official Gazette, declare him to be disqualified and such person shall be disqualified for being a Councillor (for Corporation, Council & Nagar Panchayat) /Member (for Z.P. , P.S. & G.P) or for contesting an election for being a Councillor (for Corporation, Council & Nagar Panchayat) /Member (for Z.P. , P.S. & G.P) for a period of three years (for Corporation, Council & Nagar Panchayat) /five years (for Z.P. , P.S. & G.P) from the date of the order.

६. आणि ज्याअर्थी, अधिनियमातील वरील तरतुदीनुसार निवडणूक खर्चाचा हिशोब देण्यासाठी उमेदवारांकरिता राज्य निवडणूक आयोगाने त्यांचे आदेश क्र.रानिआ/२०१६/उनिख/प्र.क्र.१३/ संगणकीकरण कक्ष, दि. १५.१०.२०१६ अन्वये " वेळ व रीत " निश्चित केली असून त्या प्रमाणे इतर गोष्टी शिवाय खर्चाचा हिशोब (स्थानिक स्वराज्य संस्था निहाय व उमेदवार निहाय) राज्य निवडणूक आयोगाला देणे नोंदणीकृत राजकीय पक्षांना बंधनकारक करण्यात आले आहे. ही बाब लक्षात घेता "राजकीय पक्ष नोंदणी आदेश २००९ " मध्ये दुरूस्ती करणे आवश्यक झालेले आहे.

७. त्याअर्थी, " राजकीय पक्ष नोंदणी आदेश २००९ " मधील (प्रामुख्याने तरतुदी ३(१०) (इ), ४(क) व ५(अ), (ब) व (क)) प्राप्त व इतर अधिकार वापरून राज्य निवडणूक आयोग "राजकीय पक्ष नोंदणी आदेश २००९" मध्ये दुरूस्ती करून खालीलप्रमाणे आदेश पारीत करीत आहे.:

आदेश

८. राज्य निवडणूक आयोगाकडे नोंदणी झालेल्या सर्व राजकीय पक्षांनी (भारत निवडणूक आयोगाकडील मान्यताप्राप्त पक्षांसह) खालील प्रमाणे कार्यवाही करावी व राज्य निवडणूक आयोगाला अहवाल / विवरणपत्रे इत्यादी सादर करावे:-

८.१ <u>स्वतंत्र बँक खाते उघडणे, निधी स्वीकारणे व खर्च करणे इत्यादी -</u>

(i) स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुका लढवू इच्छिणाऱ्या सर्व राजकीय पक्षानी शेड्यूल बँकेमध्ये खालीलप्रमाणे खाते उघडावे :-

(अ) प्रत्येक महानगरपालिकेकरिता एक स्वतंत्र खाते, तसेच

(ब) इतर स्थानिक स्वराज्य संस्थांकरिता प्रत्येक जिल्हयासाठी एक स्वतंत्र खाते .

(ii) पक्षांनी वरील खात्याचा तपशिल राज्य निवडणूक आयोगास व संबंधित जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्त यांना निवडणूकीपूर्वी सादर करावा.

(iii) बँकेच्या वरील खात्यामधूनच राजकीय पक्षांनी स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकीसाठी सर्व आर्थिक व्यवहार करावेत. तसेच हे सर्व व्यवहार धनादेशाद्वारे (Cheque) करण्यात यावेत. (जसे-देणग्या स्वीकारणे, भेटी स्वीकारणे, कर्ज स्वीकारणे, उमेदवारांना पक्ष निधी मदत देणे, निवडणूक खर्च करणे, देयके अदा करणे, इत्यादी)

(iv) राजकीय पक्षांनी असाच निधी स्वीकारावयाचा आहे जो कोणत्याही अमिषाला/दबावाला बळी न पडता स्वखुशीने देण्यात येईल. जर एखाद्या निधीबाबत तक्रार प्राप्त झाली तर पक्षाविरुध्द कायदेशीर कारवाई करण्यात येईल.

८.२. <u>उमेदवारांवर केलेल्या खर्चाबाबतची खालील कागदपत्रे/विवरणपत्रे/शपथपत्र सादर करावे</u> :

सर्व राजकीय पक्षांनी निकाल लागल्यापासून २० किंवा ६० दिवसाच्या आत स्थानिक स्वराज्य संस्थानिहाय खालील प्रकारचे अहवाल, विवरणपत्र संबंधित जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्त यांचेमार्फत राज्य निवडणूक आयोगास सादर करावीत:

(i) नामनिर्देशनपत्र दाखल करणाऱ्या, पक्षातर्फे प्रपत्र-अ व ब देण्यात आलेल्या, माघार घेणाऱ्या व विजयी झालेल्या उमेदवारांचा तपशील सादर करावा. (निकाल लागल्यापासून २० दिवसाच्या आत)

(ii) स्थानिक स्वराज्य संस्थांनिहाय एकूण खर्चाचा तपशिल सादर करावा. (निकाल लागल्यापासून ६० दिवसाच्या आत)

(iii) स्थानिक स्वराज्य संस्थेनिहाय पक्षातर्फे निवडणूक लढविणाऱ्या प्रत्येक उमेदवारांकरिता खालील दोन्ही प्रकारचा केलेल्या खर्चाचा तपशिल सादर करावा. (निकाल लागल्यापासून २० दिवसाच्या आत)

(अ) उमेदवारांवर केलेला थेट खर्च जो त्यांच्यामध्ये विभाजित (Directly divided between them) करता येतो. उदा. उमेदवारांना दिलेली पक्ष

निधीची मदत, उमेदवारांसाठी छापलेले प्रचार साहित्य इ. ज्याचा संबंधित उमेदवाराशी थेट संबंध जोडता येतो व खर्च त्या उमेदवारावर थेट आकारता येतो इत्यादी

(आ) उमेदवारांवर केलेला खर्च जो त्यांच्यामध्ये संविभाजित (Indirectly Apportioned between them)करता येतो. उदा. पक्षाने घेतलेली जाहिर सभा अगर रॅली अगर जाहिरात ज्यामुळे एकापेक्षा अनेक उमेदवारांचा प्रचार होतो, असा खर्च त्या सर्व उमेदवारांमध्ये त्यांच्या होणाऱ्या प्रचाराच्या प्रमाणात (अंदाजे) संविभाजीत करण्यात येतो इत्यादी

(iv) राजकीय पक्षाच्या पदाधिकाऱ्याने " निवडणुकीवर झालेल्या सर्व खर्चाचा खरा, अचूक व योग्य हिशोब व तपशील देण्यात आलेला आहे आणि कोणताही खर्च लपविण्यात आलेला नाही " या आशयाचे शपथपत्र सादर करावे.

(निकाल लागल्यापासून ६० दिवसाच्या आत)

(v) राजकीय पक्षाने निवडणूक खर्चासाठी स्वीकारलेला निधी (देणग्या, भेटी, कर्ज, इत्यादी) चा तपशील निकाल लागल्यापासून ६० दिवसात सादर करावा. (निकाल लागल्यापासून ६० दिवसाच्या आत)

(vi) मात्र, प्रत्येक उमेदवारांवर केलेला खर्च पक्षांनी त्या उमेदवारांना २० दिवसाच्या आत अवगत करावा, जेणेकरुन सदर खर्च उमेदवार त्यांच्या एकुण खर्चात सादर करु शकतील.

(vii) खर्चाचा तपशील देताना भारत निवडणूक आयोगाच्या आदेशातील तत्व अवलंबिण्यात यावे.

(viii) प्रत्येक राजकीय पक्षांनी "वार्षिक लेखापरिक्षित लेख्याची" ऑडिटरद्वारे अधिप्रमाणित एक प्रत व संबंधित वर्षातील भरलेल्या "आयकर विवरणाची (रिटर्नसची)" एक प्रमाणित प्रत वित्तीय वर्ष संपल्यापासून एक वर्षाच्या आत (जरी राजकीय पक्षाचे उत्पन्न करपात्र उत्पन्नापेक्षा कमी किंवा निरंक असेल तरीही) राज्य निवडणूक आयोगाला सादर करावे. (दरवर्षी)

८.३ पक्षाने केलेल्या सर्व खर्चाचे खरे, अचुक, योग्य पध्दतीने हिशोबाच्या नोंदी अभिलेख्यात नोंदवाव्यात, व त्या खर्चास दुजोरा देणारी पुराव्याची कागदपत्रे जसे- पावती, बील, व्हाऊचर इ. दिनांक व अनुक्रमांनुसार फाईलिंग करुन जतन करावे. राज्य निवडणूक आयोगाने अगर संबंधित जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्त यांनी मागणी केल्यास सदर मूळ अभिलेख व खर्चास दुजोरा देणारी मूळ कागदपत्रे तपासणीसाठी सादर करावे.

९. खर्चाच्या तपशीलाची सत्यता तपासणे -

मा. सर्वोच्च न्यायालय यांचे एल. आर. शिवरामगौडा इतर विरुध्द टि.एम. चंद्रशेखर सिव्हील याचिका क्र ४२७२/१९९१ मध्ये निकालाप्रमाणे उमेदवाराने सादर केलेला तपशील योग्य आहे किंवा कसे हे तपासण्याचे पूर्ण अधिकार राज्य निवडणूक आयोगाला असल्याने वरील " वेळ व रीत " न पाळणाऱ्या पक्षाविरुध्द खालीलप्रमाणे कारवाई करण्यात येईल.

(i) निश्चित करण्यात आलेल्या वरील " वेळ व रित " चे पालन न केल्यास, जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्त यांनी संबंधित राजकीय पक्षांना, विनाविलंब कागदपत्रे/विवरणपत्रे/ शपथपत्रे इत्यादी सादर करण्याबाबत सूचना द्यावी.

(ii) सदर सूचना मिळाल्यानंतरही कागदपत्रे/विवरणपत्रे/ शपथपत्रे सादर केले नाही, तरी जिल्हाधिकारी / महानगरपालिका आयुक्त यांनी त्याबाबत अहवाल राज्य निवडणूक आयोगास सादर करावा.

(iii) "निर्धारित केलेली वेळ व रीत" न पाळणाऱ्या राजकीय पक्षांविरुध्द राज्य निवडणुक आयोग खालीलप्रमाणे एक किंवा अनेक कारवाई करेल करू शकेल :-

(अ) नोंदणी निलंबित करणे.

(आ) विलंबाकरिता प्रती दिवस आर्थिक दंड (राज्य निवडणूक आयोग ठरविल त्याप्रमाणे) आकारणे

(इ) कायदेशीर कारवाई (फौजदारी गुन्ह्यासह) करणे.

(ई) राजकीय पक्ष नोंदणी आदेश, २००९ मधील तरतुदींनुसार नोंदणी रद्द करणे.

१०. सदर आदेश ग्रामपंचायत वगळून सर्व स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणूका मध्ये भाग घेतलेल्या सर्व राजकीय पक्षांना लागू राहतील.

११. आयोगाने ऑनलाईन पध्दतीची सुविधा उपलब्ध करुन दिल्यास, त्याद्वारे निवडणूक खर्च सादर करावेत.

मा. राज्य निवडणूक आयुक्त यांच्या आदेशानुसार.

(एस.एम. चन्ने)
सचिव
राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

प्रत :-

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

२. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

३. सचिव, विधी मंडळ, विधानभवन, मुंबई.

४. प्रधान सचिव, वित्त व नियोजन, मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.

५. प्रधान सचिव, ग्राम विकास विभाग, २५, मर्झबान पथ, बांधकाम भवन, फोर्ट, मुंबई - ४०० ००१.

६. सचिव (२), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

७. सर्व विभागीय आयुक्त (कोंकण, पुणे, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती व नागपूर)

८. आयुक्त (सर्व महानगरपालिका)

९. जिल्हाधिकारी (सर्व)

१०. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)

११. मुख्याधिकारी नगर परिषदा/नगरपंचायती (सर्व)

१२. राष्ट्रीय मान्यता प्राप्त पक्ष/राज्यस्तरीय पक्ष व नोंदणीकृत राजकीय पक्ष

१३. मा. आयुक्त यांचे स्वीय सहायक, राज्य निवडणूक आयोग, मुंबई

१४. मा. सचिव यांचे स्वीय सहायक, राज्य निवडणूक आयोग, मुंबई.

१५. आयोगातील सर्व कार्यासने

१६. निवड नस्ती